

ВИДАВНИЦТВО
ДРІБНОЇ
БІБЛІОТЕКИ

Ч. 1.

Рік. 1918.

ЗДОБУТТЯ БАСТИЛІЇ

(Історія Французької революції)

5 ЦНТ.

ВИДАЄТЬСЯ ПІД ЧИСЛОМ:

119 E. 7-th Street New York, N. Y.

Шукайте за наступними брошурами
Про велику Французьку Революцію.

9(44) "1789"

HANK

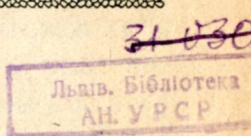
PAID

2006, 13

42044 / I

ВИДАВНИЦТВО ДРІБНОЇ БІБЛІОТЕКИ

ВИДАЄТЬСЯ ПІД ЧИСЛОМ:
119 E. 7-th Street New York, N. Y.

Здобуття Бастилії.

(Історія з французької революції)

Бастилія була неприступна кріпость, страшний засіб помсти в руках тиранів. Люди, котрі потрапляли в Бастилію, рідко коли виходили назад на волю. Треба було мати велитенське здоровля щоб витерпіти шкідливі умови життя вязнів, недостачу сьвітла й повітря, цілковиту самотину. Переступаючи поріг цієї страшної тюрми, вязні прощались з життям, неначе живими поховані. А в неї садовили часто найкращих людей Франції, котрі мали сміли

и. б. 312

вість осуджувати ганебні вчинки французького королівського правительства.

Але ось загреміло, зняла ся велика революція, і пішов народ здобувати сю страшну тюрму, сю зброю деспотизму.

Розкажемо як се вийшло.

Бастилія підіймала ся в кінці вулиці св. Антона. Кріпость, тюрма і могила за разом, вона складалась з восьми величезних веж, котрі лучились між собою дуже товстими стїнами, окопаними ровом. Щоб увійти в Бастилію, треба було насамперед пройти крізь комендантський двір куди було також дуже важно проникнути. Навкруги його йшов прокопаний канал і туди уходили тільки через звідний міст. Сей міст спускали лише для того, щоб впустити комендантських слуг, салдатів, або нових вязнів. На подвірю стояла сторожа. З Бастилією комендантський двір лучив ся довгим проходом, котрий знова виходив до широкого рову з другим звідним мостом. За мостом знов стояла сторожа. Далі йшов тин з обитих залізом брусків. Лише за тим всім починав ся, обставлений вежами внутрішній двір. Тут за високими стїнами, царювала страшенна тишина. Тільки тюремний годинник поволі бив годину за годиною, помічаючи час на

цифербляті, вкрашеному двома закутими в кайдани фігурами. Сюди на понурій двір випускали, завсїгди по одному тих з звязнїв, котрим дозволяли погуляти та потїшитись рухом хмар або шматком синього неба.

Розказують що відомий своєю лютістю римський імператор Калїгуля так говорив своїм катам: „Катуйте так, щоб ваші жертви ПОЧУВАЛИ що вмирають“. Маленьке віконце пробите в стїні, котра мала завдовжки до півтора сажня, було захищене трома решотками і ледве не ледве пропускало сьвітло в тюремну келїю. Деякі келїї були улаштовані наче клітки. Але не було нічого страшнішого від келїй, котрі містилися у тюремному підземелї. Вони комашилися від щурїв, жаб та павукїв. Вся їх обстановка складалася з великого камїня, прикритого жменею соломи. Вони лежали майже на три сажнї низше двора. Богато з них зовсїм не мали вікон: сьвітло проходило в них крізь вузькі щелини, котрі виходили у рїв, де текла нечисть. Сидячи у півтьмі оточені гидкими гадами, вязнї крім того дихали смирдячим повітрем.

Але що значили сї страждання тіла супроти моральних мук, супроти жаху

сеї смерти, котра підходила до в'язня тихою одноманітною ходою? Ми кажемо „смерти” тому, що для в'язня усе покінчилось, як тільки він переходив через тюремний звідний міст. Оточений зловіщою таємністю, не знаючи й того в чім його обвинувачують, ні тої кари, котра його чекає, в'язень міг лічити покінченими усі свої рахунки з житем. Для нього не було вже ні родини, ні приятелів, ні сім'ї, ні любови. З усього живого світа для нього існували лише хмурі тюремщики, котрі приносили йому їжу, та ті товариші, про присутність котрих він домірковував ся із рипіння дверей та цоканя замків, що лунало в тишині. Товсті стіни тюрми глушили стогін цих нещесних, та не давали послати їм слово спочутя. Раз трапилось так, що замкнені в Бастилії діти обплакували смерть свого батька, не догадуючись, що він сидить там-же під ними.

Ранком 14 юля усей паризький люд почав лаштуватись до бою. Усі кричали: „Ходімо на Бастилію!” Богато салдатів прилучилось до горожан, вони роздавали їм патрони і вчили поводитись зі зброєю. Півголодна юрба байдужно дивилась на проїзджаючі повз неї вози з мукою, але спалахнула гучною радістю на вістку, що

іще учора вдало ся задержати барку, гружену порохом. Жінки з вікон плескали в долоні узброєним горожанам.

Зброя була ще не у всіх, а всім бажалося узброїтись. Ще в другій годині у ночі народ сокирами розбив двері порохового складу у Думі. Порох роздавали в паперових пачках. Але його не стало на всіх що надходили. А тимчасом вістки раз у раз були трівожніщі: „Королівський полк стоїть готовий до бою на Тронній площі... Інший полк вибиває жителів передмісте святого Антона. Така то вулиця уся залита кровю“, Се були фалшиві вістки, та вони ще збільшували войовитий пал народа. У ріжних частинах міста дзвонили на гвалт, будували барикади, копали рови. Париж переменяв ся в утаборений військовий стан.

Величезна сила народу рушила за рушницями до Інвалідного Дому. Начальник Інвалідного Дому підійшов до решотки і прохав юрбу почекати, заки він знесеть ся з королем. Товпа почала начеб то вагуватись, але хтось крикнув: „Нащо? Ми тільки згаємо час!“ і всяка непевність зникла. Багато людей зразу опинилось по той бік решотки, розброїли сторожу і розбіглись по дворі. Перші

увійшли жителі передмістя св. Степана на чолі зі своїм попом, котрий став їх проводиром. Пошукавши трохи, народ спустив ся в льохи, де була захована зброя. Та раптом відтіль розляглись крики і стогін. На сходах, що вели у льохи, натовпилось стільки людей, що ті, котрі, йшли поперед других та вже узброїлись, не могли вернутись назад. Юрба повалила їх своїм натиском, і вони давили один другого. Се могло скінчитись дуже погано. Скільки силачів, що були в льоху і змогли встояти на ногах, не вважаючи на натовп, скупились у тісній гурток і наставили штики своїх рушниць на людей що напірали зі сходів. Се примусило юрбу подати ся назад. Натовп в льохах трохи зменшив ся. Але тут трапилась нова біда. Ліхтарі, що осьвічували дорогу у льоху погасли. Крики і тіснота знов збільшились. В темноті задавили кількох людей. Їх бережно винесли на верх, тихо поклали на траву, і юрба рушила до Бастилії.

В ту пору на Мясній вулиці був шинок Дюваля, де обідало багато революціонерів. В сей шинок убіг очинивши з шумом двері, чоловік, увесь в поті, в капелюсі на бакир, в одежі з одного шматя. Се був Каміль Демулєн, котрий приймав

участь у нападї на Інвалїдів Дім. Він стукнув прикладом рушницї до долівки викликнув: „ми вільні!“ та в кількох словах розказаві що вийшло в Інвалїдному Домі. Усі його слухачі кинулись у Пале-Рояль, щоб навернути зібраних там революціонерів на Бастилію.

Паризька Дума, котра складала ся з буржуа, вагувалась. Вона не могла помиритись з думкою, що гармати Бастилії зруйнують може усе передмістя сьвятого Антона. Але вона також боялась, що перемога буде на сторонї народа: тажеж в такому разї народ стане паном. І от Дума почала переговори з комендантом Бастилії. „Захуйте ваші гармати, сказали йому її послы, дайте слово, що ви не будете нападати на народ, а ми ручимось, що народ не нападе на Бастилію“. Легко було таке обіцяти, та трудно сповнити.

Тільки встигли думські послы вийти від коменданта, почалась облога. Величезна страшенно зворушена юрба народу кинулась на Бастилію. Усе передмістя св. Антона було переповнене узброєним людом. Зо всіх сторїн лунали крики: „Ми хочемо взятъ Бастилію!“ Оточена подвійним ровом, Бастилія здавалась неприступною. Але ось двое сміливих лю-

дей, Д а в а н та Дассен, лізуть на дах сусідньої з Бастилією цирульці, спускають ся звітиля на стіну, котра підходить до казарми, що стоїть на комендантському дворі, на тій стороні звідного моста, і з стіни стрібають у двір. Два відставні салдати Бодлер і Турне ідуть за ними і в чотирьох вони розбивають сокирами ланцухи, на котрих держить ся звідний міст. Міст падає на землю з такою силою, що його скільки разів підкидає високо у гору Один з облягаючих оказуєть ся вбитим, другий пораненим. Народ з криком ухоридивь на коменданський двір.

Се лише перший двір. Щоб узять Бастилію, треба перейти другий звідний міст. Юрба кидаєть ся на штурм, але її зустрічають залпом з рушниць і вона відступає, лишаючи за собою политу кровю землю.

Деякі учасники сього приступу не знали через який лицарський подвиг упав перший звідний міст. Після залпу бачучи ранених, вони уявили собі, що комендант сам звелїв спустити міст. Вони розбіглись по Парижи і почали розказувати усім, кого зустрічали, про мерзенний зрадливий вчинок коменданта.

15 чи 20 ранених людей були розміщені по сусідних домах. Одного з сих ранених поклали на ноші і носили по вулицях, покликуючи народ до помсти. Се був салдат з гвардії. Побачивши його та визнавши про гадану хитрість коменданта, навіть найбільш нерішучі кинулись до зброї. Фрацузька гвардия почали переходити на сторону народа. Команда гренадерів та команда стрілків під проводом сержантів Варенье і Ляберта, швидкою ходою пішли на Бастилю. За ними пішли цілі полки без мундурів, пішов народ під проводом начальника королівської пральні Петра Августа Поллена. На площі перед Думою захопили дві гармати та повезли їх до Бастилії.

Коли гвардійці прийшли на комендатський двір, густа хмара диму обхопила сю кріпость. Горіли вози з гнойом, що стояли перед другим звідним мостом та були підпалені нападаючими. Але сей пожар не полегчував, а утрудняв напад. Треба було конче відвернути вози. Се було дуже трудно, позаяк обложені по-пробивали діри в звідному мості та крізь них стріляли в народ. Піхотний офіцер Елі та купець Реоль, сміливо пішли до возів. ними рушили ще двоє горожан

імення котрих zostались невідомі, Сї горожани були вбиті, але Елі та Реолеві вдало ся відтягти запалені вози. Зараз-же націлили гармату на звідний міст. Тверда відвага захопила народ. Напад настав все лютійшим. Було чутно вистріли сусіднього дому. Бастилія відповідала гарматами, картечю. Але відвага облягаючих росла zarazом з небезпекою. Робітники, крамарі, салдати, чужинці, що майже не знали Парижу, попи, жінки, все перемішалось в одну юрбу, захоплену одним спільним почуттям. Одну дівчину ранило біля її жениха. Один горожанин, котрого ранило на смерть, сказав піддержуючим його людям: „Товариші, я помираю, але ви не піддавайтесь, ми переможемо“. І все зо всіх боків лунав той же крик: „Хочемо здобути Бастилію!“

Чи вдасть ся її здобути? Здавалось, що на се мало надії. Нічим не захищений від вистрілів, народ мусів боротись з ворогами, котрих боронили товсті стіни кріпости, в нього не було й одного з тих засобів, котрих вигадала військова штука, він був недосвідний в військовому ділі, серед нього було багато хапаня, безладу. Його відвага була варта дивованя, та

одної відваги було мало. Не було одного спільго пляну нападу, спільного кермування. Лише салдати гвардії знали дисципліну; народ ішов тільки за своєю відвагою. Через се обложені втратили тільки одного з своїх людей, коли у облягаючих було вже 88 ранених та 83 вбитих.

Але сама доля була проти Бастилії. Почуваючи несправедливість свого діла командант її тяжко вагував ся. „Треба піддати ся“, казали йому інваліди, з котрих складалась частина обложеного в Бастилії війська. „Треба відбивати ся“, говорили швайцарці*), з котрих складалась друга частина гарнізону. А він ходив хвилинами похмурий, хвилинами розлютований, або знов зупиняв ся, щоб прислухатись до криків юрби, не рішаючись ні піддатись ні далі упирать ся.

Вкінці він наважив ся вбити себе, зірвавши Бастилію, а з нею і усе передмістя св. Антона. Схоповши запалений гніт, він пішов до порохового складу... Ще трохи і усьому був би кінець. Але його спинили два офіцири, вони приставили штики до його грудий. Він відсту-

1) Швайцарці служили в наймах у війську колишніх французьких королів.

пив. Але на що рішитись? З надвору, крізь тріск перестрілювання, проривав ся могутний поклик: „Спустіть міст! Спустіть міст!“ Інваліди повторяли: „Треба піддавать ся!“ Комендант порішив піддати ся.

По його наказу один з офіцерів підійшов до згідного моста і крізь одну з пробитих у ньому дір кинув записку, в котрій комендант оповіщав народ, що Бастилія піддаєть ся. А тимчасом обложені кричали: „Не вбивайте нас, ми піддаєм ся!“ Гвардійці, що були поміж облягаючими відказали: „Ми честю ручимось, що вам не вчинять зла; спустіть міст“. Міст спустили. Народ мов той бурхливий потік, увірвав ся в кріпость.

Військо, що боронило Бастилію, стало в двох рядках на дворі. Інваліди з правого, швайцарці з другого боку. Салдати порозставляли свої рушниці по під стіною і скинули перед народом свої шапки. Інваліди раділи, що народ перемиг, але їх становище було дуже непевне, бо їх мундури давно остогиділи народови. А швайцарців котрі носили червону одежу, народ вважав за вязнів. Їх обступили, почали обіймати, називали братами. Лише один з них згинув через те, що злякав ся. Йому вже

вдало ся перебігти міст. але тут хтось шаблею розрубав йому голову і він впав на землю, червону від крові, котру він сам пролив.*)

Командант Бастилії мовчки стояв, спираючись на палицю, одягнений у ясно сірий фрак і з непокритою головою. Його пізнали і заарештували. Він хотів себе вбити. Його зупинили і повели. Заарештували також майора Міре, котрий ранійш служив у французької гвардії. „До мене товариші!“ крикнув наляканий майор. „невже ви дасте соромітно згинути сміливій людині?“ Салдати гвардії побігли до його, обступили його і захистили, можна сказати своїм мундуром, котрий народ дуже любив. Другий офіцер Пюже, потрафив вратувати себе дуже зручно, він вивернув на виворіт свою одежу, розкудлав волося, взяв товсту палицю, замішав ся в юрбу і щез у ній.

Безладя було багато. Але ще більше було лицарства. На усіх страшенно зворушених лицах було написано було і з усіх вуст виходило одно питання: „Де вязні?“ Деякі ідуть під склепи, розбігають ся по

1) Сей швайцарець в часі облоги, націлював на народ важні рушниць кріпости.

таємним коритарям, стукають у двері тюремних келій. Інші лізуть на вежі та перекидають гармати. Якийсь салдат, котрого начальство забуло на верховині кріпости, швидко біжить по темних сходах і натикаєть ся на відважного вояка Люї Морена. Салдат з слізьми в очах кидаєть ся йому на шию: „Мій брате, викликує він, пожалій нас бідних салдатів. Ми не по своїй охоті бились з вами“. — „Побожись, що ти за нас заступиш ся“. — „Божусь!“ відповів чесний мололий Морен і здержав своє слово.

Але окрім сих зворушуючих сцен було на жаль, скільки сумних подій, котрі були викликані непорозумінням або нещасливим випадком. Якась десятилітна дитина влізла на вежу. Несподівана куля, що залетіла з вулиці св. Антона, перебила її голову. Офіцира Бекара, того-ж, котрий не дав комендантови зірвати Бастилію, полічили за ключника вязниці; його вбили вібрубали йому руку тай понесли по місті. Народ ще не знав, що ся рука виратувала усе передмістя св. Антона. Коли за се дізнались, вже було пізно виправити помилку. Народ гірко жалкував, що вбито Бекара і виявляв його сім'ї такеж

горяче співчуття як і сімям вояків, що згинули при здобуттю Бастилії.

Тимчасом юрба виламає двері тюремних келій і в'язні виходять на волю. Та-ба! для трох в'язнів воля прийшла за пізно. Перший з них граф Солаж просидівши в в'язниці цілих сім років, не знайшов, як вийшов звідтам ні родичів, котріб його приймали, ні майна, котрим вже заволоділи ненажерливі наслідники. Другий звав ся Уайт. В чім його обвинувачували? Се зістало ся невідомим. Даремне його розпитували. Він збожеволів. Третій Таверне, полічив своїх визволителів за катів, почав відбивать ся від них і тільки тоді втихомирив ся, коли вони кинулись його цілувати. На другий день його зустріли на вулиці. Він бурмотів якісь безглуздні слова, він також збожеволів.

Народ обшукав усі куточки Бастилії, спустив ся в її хмурі льохи і повернув з страшною здобичю: там були ланцюхи, котрі може не раз сковували зовсім безвинні руки, якісь чудні й страшні струменти, якісь дивні машини, старі залізні панцирі, котрі мабуть істнували для того щоб обхопить в'язня з ніг до голови, та зробити для нього неможливим найменчий рух. На картині, котру знайшли в тю-

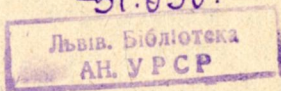
ремній церкві був намальований апостол Петро в кайданах: вязні повинні були і в церкві тїшитись видом кайдан.

Юрба захопила також архів Бастилії. Богато паперів було тут же знищено обуреним народом, тільки деякі документи лишились для суду історії.

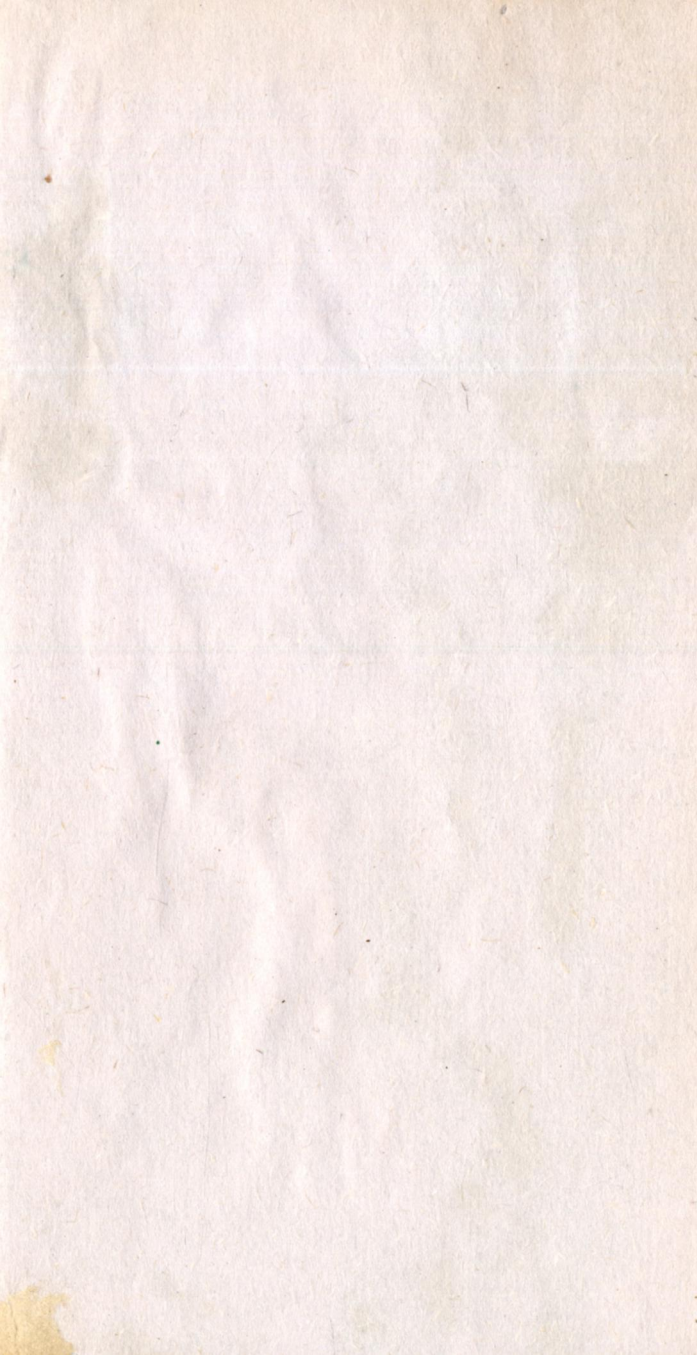
Ніч'ю з 14 на 15 липня герцог Лярошфуко звелїв розбудити короля Людовика XVI, щоб повідомити його про втрату Бастилії. „Що се таке, бунт?“ — спитав король. — „Ні, ваше величество, се революція“ — відповів герцог.

~~31.030.~~

к. 61.312.

11
И-61 312

УКРАЇНСЬКІ РОБІТНИКИ
ЧИТАЙТЕ

„Робочий Народ“

ОРГАН УКРАЇНСЬКОЇ СО-
ЦІЯЛ-ДЕМОКРАТИЧНОЇ ПАР.
ТІЇ В КАНАДІ.

ВИХОДИТЬ ДВА РАЗИ В ТИЖДЕНЬ
Річна передплата \$2.50

Адрес:

„Robotchyj Narod“
BOX 3658
Winnipeg Man. Can.

11

U-61.312